یادداشت تاریخی

آیا غرب‌زدگی در دوره صفویه آغاز شد؟

نوائیان– درباره تاریخ غرب‌زدگی در ایران، نوشته‌ها و دیدگاه‌های مختلف و متفاوتی منتشر شده است که البته، بخشی از تفاوت‌های موجود در محتوای آن‌ها را باید به نوع تعریف ارائه‌شده از مفهوم غرب‌زدگی مربوط دانست. در هر حال، اگر غرب‌زدگی را شیفتگی در برابر آن چه به‌عنوان دستاوردهای علمی، فرهنگی و اجتماعی غرب می‌شناسیم، تعریف کنیم، بی‌تردید دوره صفویه سرآغاز این رویکرد بود. هرچند که برخوردهای غیرخصمانه میان ایرانیان و اروپایی‌ها، پیش از صفویه و در دوران تسلط ترکمانان آق‌قویونلو و قراقویونلو گسترش یافته بود و حتی بازرگانان و نیز توانستند سلاح‌های آتشین را در اختیار آن‌ها قرار دهند، اما به‌واقع این صفویان بودند که در پی ستیز دایم با امپراتوری عثمانی و نیاز فوری به حمایت دولت ثالث برای درهم کوبیدن رقیب قدرتمند، به اروپایی‌ها روی خوش نشان دادند و به این ترتیب، از دوران شاه عباس یکم، مراودات سفرای قاره سبز در ایران به شدت افزایش یافت و حتی برخی از آن‌ها، مانند برادران شرلی، طرف اعتماد شاه صفوی قرار گرفتند و به مناصب مهم دولتی دست یافتند. در همین دوره است که دربار ایران، برای تحکیم روابط، اقدام به فرستادن سفیرانی به اروپا یا مناطق تحت سلطه دولت‌های اروپایی کرد که در میان آن‌ها، می‌توان نخستین غرب‌زده‌ها را به معنای واقعی کلمه دید. افرادی نظیر اُروج‌بیگ بیات که به نمایندگی از شاه عباس یکم راهی دربار سلاطین اروپایی شد، امامقلی اسپانیایی به کیش عیسوی گروید و به «دون‌ژوان ایرانی» شهرت یافت یا محمدربیع بن ابراهیم، سفیر شاه سلیمان صفوی که به هند و سیام سفر کرد و در آن‌جا، برای نخستین بار با اروپایی‌هایی که تعدادی از بنادر هندوستان را اشغال کرده بودند، روبه‌رو شد و اتفاقاً در کتاب خود، «سفینه سلیمانی»، گزارشی مبسوط درباره اخلاق و آداب و رسوم اروپایی‌ها ارائه داده که در نوع خود، برای نخستین بار به رشته تحریر درآمده است. محمدربیع، سخت دلبسته آداب اجتماعی غربی‌ها، به‌ویژه ارتباطات بی‌پرده زنان و مردان و مفاسد مترتّب بر آن بود! در داخل ایران نیز، برخورد طیف‌هایی از مردم با جهانگردان و بازرگانان اروپایی، در گرایش برخی افراد به غرب، بی‌تأثیر نبوده است. نباید از یاد ببریم که در این زمان، یعنی اوایل قرن هجدهم میلادی، اروپا دوران رنسانس را سپری کرده بود و با شتاب به سوی صنعتی شدن و گسترش تکاپوهای استعماری پیش می‌رفت و طبیعی است که جلوه دانش و انضباط آن‌ها برای ایرانیانی که نخستین بار با چنین وضعیتی روبه‌رو می‌شدند، چنان جذاب بود که مجالی برای پی‌بردن به کُنه قضیه باقی نمی‌گذاشت. با این حال، برخی از علمای دوره صفوی، مانند عبدالحی رضوی، بادیدی باریک‌بینانه نسبت به مفاسد چنین رویکردهایی، به موضع‌گیری در برابر آن پرداختند. بنابراین، می‌توان گفت سرآغاز پدیده‌ای به نام غرب‌زدگی در ایران، ریشه در عصر صفویه دارد و البته، تقابل با چنین رویکردی نیز، در همان دوره آغاز شد.

تاریخ خراسان

مردی که توس را نگین فرهنگ ایران کرد

بارویِ توس در قرن ۱۸ میلادی

ابومنصور مَعْمَری، نویسنده شاهنامه منثور که بعدها مرجعی برای نگارش شاهنامه منظوم توسط حکیم توس شد، در مقدمه کتاب خود، محمد بن عبدالرزاق توسی را از احفاد سپهسالاران دوره ساسانی معرفی کرده است؛ محمد بن عبدالرزاق علاقه‌ای فراوان به سنن گذشتگان داشت و با خرج خود، اهل ذوق را حمایت می‌کرد تا آثار ادبی و تاریخی را در این زمینه فراهم کنند. در پرتو حمایت‌های وی بود که مقدمات تهیه شاهنامه فراهم شد. محمد پیوندهای عمیق قومی و فرهنگی با خراسانیان داشت و هم از این رو، توانست با اقتدار بر این خطه حکمرانی کند و هنگامی که ستاره اقبال سامانیان را رو به افول دید و غلبه اقوام ماوراءالنهر را بر آنان قوی یافت، روبه سوی دیلمیان کرد که تباری ایرانی داشتند و در غرب ایران، حکومتی مقتدر پدید آورده بودند. محمد بن عبدالرزاق توسی، در سال ۳۵۰ هـ.ق دار فانی را وداع گفت.

چرا مهمانان شاه، میزبانش نشدند؟!

گفت‌وگوی خراسان با دکتر موسی حقانی درباره پیامدهای جشن‌های ۲۵۰۰ ساله که ۲۰ تا ۲۴ مهر ۱۳۵۰ برگزار شد

جواد نوائیان رودسری– جشن‌های ۲۵۰۰ ساله، مراسمی پرطمطراق بود که رژیم پهلوی با تبلیغات فراوان، بین روزهای ۲۰ تا ۲۴ مهرماه سال ۱۳۵۰ برگزار کرد. هرچند این برنامه، مقدمه‌ای نسبتاً طولانی و مؤخره‌ای پردنباله داشت و شامل جشن‌های مکمل فراوانی بود؛ اما مراسم اصلی در روزهای مورد اشاره، در تخت جمشید برگزار شد. رژیم هزینه برگزاری جشن‌ها را ۲۲۱ میلیون دلار اعلام کرد؛ در حالی که منابع خارجی، رقم آن را تا بیش از ۵۰۰ میلیون دلار برآورد کرده بودند. حجم بالای هزینه‌های جشن، چنان اخبار و گزارش‌های مربوط به آن را در متون و پژوهش‌های تاریخی تحت‌الشعاع قرار داده است که کمتر کسی به اهداف برگزاری این جشن و بازخوردی که رژیم پهلوی در این زمینه از آن گرفت، می‌پردازد. طی سال‌های اخیر، رسانه‌های معاند نظام جمهوری اسلامی کوشیده‌اند تا تصویری مثبت از اهداف فرهنگی و دیپلماتیک برگزاری جشن‌های ۲۵۰۰ ساله ارائه کنند؛ به نظر می‌رسد با گذشت ۴۹ سال از زمان وقوع این رویداد که برخی آن را سرآغاز اضمحلال رژیم پهلوی نیز دانسته‌اند، بررسی آن از این منظر، با توجه به اسناد و مدارک موجود، چندان دشوار نباشد. برای کسب اطلاعات بیشتر در این زمینه، به سراغ دکتر موسی حقانی می‌روم؛ معاون پژوهشی مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران و محقق برجسته و نام‌آشنای پژوهش‌های تاریخی و از او می‌خواهم به بررسی اهداف رژیم پهلوی از برگزاری این جشن‌ها و بازخورد این اقدام برای شاه و حکومت او بپردازد.

طاووس‌های بریان شده برای مهمانان حاضر در جشن‌های ۲۵۰۰ ساله

خیمه اصلی پذیرایی در تخت جمشید

ملک حسین، شاه اردن به همراه دیگر مهمانان هنگام ضیافت شام

■ **حاصل یک توهم**

دکتر حقانی جشن‌های ۲۵۰۰ ساله را حاصل توهم شاه نسبت به موقعیتی که در آن قرار داشت، می‌داند: ریشه‌های فرهنگی این اقدام را باید در رویکرد باستان‌گرایی رژیم پهلوی دانست که از دوره رضاشاه وجود داشت و خود، ماحصل اقدامات فکری و فعالیت‌های افرادی مانند میرزاآقاخان کرمانی بود که در دوره مشروطه فعال بودند. دلارهای نفتی که حاصل افزایش ناگهانی بهای نفت در اواخر دهه ۱۳۴۰ بود، باعث شد که درآمد حاصل از فروش آن برای ایران، از دو تا چهار میلیارد دلار، به ۲۰ تا ۲۲ میلیارد دلار افزایش یابد؛ دکتر حقانی به این نکات اشاره می‌کند و می‌گوید: شاه به دنبال متقاعد کردن کنسرسیوم برای فروش بیشتر نفت بود و این توهم را داشت که در بهترین شرایط نظامی و اقتصادی قرار دارد و می‌تواند به عنوان قدرت اول منطقه، جایگاه خود را تثبیت کند. غافل از این که این جایگاه را غرب و به‌ویژه آمریکا به او داده بود و اگر حمایت غرب وجود نداشت، محمدرضا پهلوی عملاً نمی‌توانست هیچ اقدام مؤثری در منطقه داشته باشد. این پژوهشگر برجسته تاریخ معاصر معتقد است که همین توهم، شاه را به ورطه خودنمایی بین‌المللی انداخت و با توجه به سابقه نامناسبی که در افکار عمومی جهان داشت، تصمیم گرفت با چنین ژستی به ترمیم وجهه جهانی خود بپردازد. اما آیا این اقدام شاه، به لحاظ فرهنگی، بازخورد مدنظر او را در عرصه بین‌المللی و داخلی داشت؟ دکتر حقانی پاسخ می‌دهد: بازخورد این اقدام در داخل بسیار منفی بود. شاه از ۲۵۰۰ سال سابقه رژیم شاهنشاهی در ایران حرف می‌زد، اما عملاً ایران دوره اسلامی را نادیده می‌گرفت و به سراغ دوران پیش از اسلام می‌رفت. حتی کارشناسان آمریکایی در آن زمان این اقدام محمدرضا پهلوی را خطرناک می‌دانستند؛ این که در کشوری مسلمان، با مردمی معتقد، چنین رویکرد ضداسلامی و مخالف مذهب عامه مردم در پیش گرفته شود. این نکته را باید به مسئله ریخت‌وپاش‌های عجیب و غریب جشن اضافه کرد. موج انتقادات به این اقدام آن‌قدر زیاد شد که طبق گزارش اسدا... عَلَم، حتی فرح هم حاضر نمی‌شد زیر بار تبعات منفی آن برود و مسئولیتی در این زمینه قبول کند.

■ **پشت پرده تبلیغات بین‌المللی**

دکتر حقانی به سراغ بازخوردهای بین‌المللی جشن‌های ۲۵۰۰ ساله نیز می‌رود و تصریح می‌کند: موج تبلیغاتی که در برخی کشورهای جهان مثل آلمان، برای نشان‌دادن جشن‌ها به راه افتاد، حاصل واکنش مثبت رسانه‌های غربی به ادعای شاه نبود. این بودجه دولتی ایران بود که به جیب رسانه‌های خارجی واریز می‌شد و خودش را در قالب رپورتاژ آگهی‌های متنوع در جراید و تلویزیون‌های اروپایی و آمریکایی نشان می‌داد. در این زمینه اردشیر زاهدی کاملاً فعال عمل می‌کرد و اسناد مربوط به این اقدام او در دسترس است. او می‌افزاید: یکی از چالش‌های فرهنگی مهم این جشن، رویکرد غربی مسئولان برگزاری، در عین ادعای ملی‌بودن مراسم بود؛ ایران کشوری با سابقه چندهزارساله، از نظر فرهنگ بومی، از غذا و لباس بگیرید تا آرایش، موسیقی و معماری، صاحب سبک و ظرفیت بالایی است؛ اما طراحان جشن، به جای تکیه بر فرهنگ بومی و اتکا به ایرانیان، ترجیح دادند همه چیز را از غرب وارد کنند! غذا و آرایشگر از پاریس آورده شد و موسیقی برنامه را یک موسیقی‌دان اهل چکسلواکی ساخت؛ این رویکرد کاملاً با مدعای رژیم در عرصه فرهنگی در تضاد قرار داشت.

■ **دیپلماسی شاه و بحران جدی گرفته نشدن**

اهداف دیپلماتیک شاه از برگزاری جشن‌های ۲۵۰۰ ساله، بیش از هر چیز دیگر، افزایش ضریب مشروعیت رژیم او در میان کشورهای دنیا بود. نمایندگان کشورهای زیادی به جشن‌ها دعوت شدند، اما حتی متحدان راهبردی شاه، حاضر نشدند در سطوح بالای حکومتی، در این مراسم شرکت کنند. دکتر حقانی می‌گوید: در این مراسم، خبری از نیکسون، رئیس جمهور وقت آمریکا یا پمپیدو، رئیس جمهور فرانسه نبود؛ در حالی که بیشتر اقلام موردنیاز و مسئولیت اجرای برنامه‌ها را به شرکت‌های فرانسوی سپرده بودند! واقعیت آن است که این کشورها از وضع اقتصادی ایران خبر داشتند و حتی برخی از مردم در اروپا به این مسئله واقف بودند که آن چه محمدرضا پهلوی درباره پیشرفت ادعا می‌کند، یک توهم تمام‌عیار است. وقتی در سوئد، فیلم مربوط به جشن‌ها را پخش کردند، بلافاصله تصاویری از فقر و محرومیت در سیستان و بلوچستان ایران پخش شد. غربی‌ها ادعای شاه را جدی نمی‌گرفتند و این حرف‌ها را به حساب توهمات او می‌گذاشتند. رسانه‌های غربی از محمدرضا پهلوی به عنوان یک دیکتاتور انتقاد می‌کردند و او را فاسد می‌دانستند. او اضافه می‌کند: حضور نمایندگان برخی کشورها در ایران، با رایزنی‌های گسترده ممکن شد. بسیاری از این افراد از مدت‌ها قبل به تهران آمد و شد داشتند؛ هم برای عیاشی و هم برای استفاده کردن از دلارهای نفتی شاه یا گرفتن نفت مجانی! آن‌ها به توهمات شاه یا به قول مطبوعات غربی، خواب پریشان او، وقعی نمی‌گذاشتند و اصلاً این مسئله برایشان اهمیت نداشت. آن‌ها می‌دانستند در حالی که ایران فاقد زیرساخت‌های لازم برای پیاده کردن محموله‌های تجاری در بنادر است و بابت تأخیر در تخلیه، ماهانه هزاران دلار به کشتی‌های تجاری خارجی پرداخت می‌کند، ادعای میراث‌داری کورش هخامنشی را کردن، فقط یک توهم است و نباید آن را جدی گرفت. ضمن این که اگر مانور دیپلماتیک شاه مؤثر بود و برایش رهاوردی داشت، در دی‌ماه سال ۱۳۵۷ دربه‌در نمی‌شد و لااقل یکی از این کشورهای حاضر در مراسم که قرار بود توهم او را جدی بگیرد، به وی پناهندگی سیاسی می‌داد تا مجبور نباشد بعد از مدت‌ها این سو و آن سو رفتن، سراز مصری درآورد که ظاهراً نماینده‌اش در جشن‌های ۲۵۰۰ ساله حضور نداشت!»

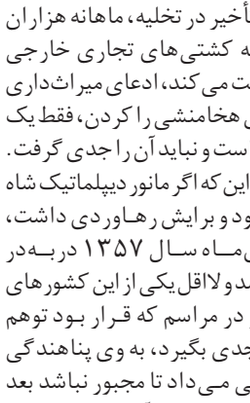

قاب تاریخ

ملک‌قاسم میرزا؛ نخستین عکاس تاریخ ایران

مشهور است که هنر و صنعت عکاسی در دوره محمدشاه قاجار وارد ایران شد و البته، به صورت بسیار محدود مورد استفاده قرار گرفت. در این دوره، عکس‌برداری با شیوه «داگرئوتیپ» ممکن بود که در آن، با استفاده از صفحات نقره صیقل داده‌شده و بخور یُد، تصاویر را ثبت می‌کردند. در این بین، نخستین ایرانی که به فن عکاسی علاقه‌مند شد، ملک‌قاسم میرزا، پسر بیست و چهارم فتحعلی‌شاه قاجار بود که رغبت فراوانی به فراگیری فنون جدید داشت. او بود که برای تجربه عکاسی، به تهیه تصاویری با دوربین و روش «داگرئوتیپ» رو آورد و به این ترتیب، نخستین عکس‌های ایرانی را گرفت؛ هرچند که این تصاویر چندان شفاف و باکیفیت نبودند. او که در دوره ناصرالدین‌شاه، به «خان‌عمو» شهرت داشت، عکس‌های متعددی از دربار هم تهیه کرد و فنون جدید عکاسی را آزمود. وی در سال ۱۲۳۰ خورشیدی، دار فانی را وداع گفت. عکسی که در قاب تاریخ امروز می‌بینید، یکی از قدیمی‌ترین عکس‌های ایران و تصویری از خودِ ملک‌قاسم میرزا است که احتمالاً حوالی سال ۱۲۲۵ خورشیدی، یعنی حدود ۱۷۴ سال قبل، با روش «داگرئوتیپ» برداشته شده است.

اندر احوالات قبله عالم

درمان زُکام با بُخور اسطوخدوس و پاره کردن شکم!

جمعه، ۸ جمادی‌الاول ۱۳۰۶ *– امروز حقیقتاً زکام سختی بودیم، سرمان سنگین بود و گلویمان می‌سوخت. زکام خیلی شدید بود. به این واسطه سوار نشدیم و خانه ماندیم. پیشخدمت‌ها آمدند. فخرالاطباء آمد و ما را دید. ناهار آوردند؛ اما به‌واسطه زکام هیچ چیز به دهنمان مزه نمی‌کرد. کلافه شدیم. میرزا زین‌العابدین آمد و شروع کرد به حرف‌زدن. سرمان درد می‌کرد، اصلا حوصله نداشتیم. گفتیم زودتر حرفش را بزند و برود. عرض کرد که شکم مردی را پاره کرده و آب جمع‌شده در آن را درآورده و او خوب شده است! گفتیم چه ربطی به زکام دارد؟! برای زکام چه باید کرد؟ گفت بُخور اسطوخدوس نافع است. گفتیم برود درست کند. رفت پیش آقادایی و مشغول شد. گفتیم نکند مثل شکم پاره کردنش باشد! رفتیم پایین، دیدیم ایستاده به بُخور درست کردن. اصلا محل نگذاشتیم و رفتیم در اندرون. سفارش کردیم بگویند که برود.

*۲۱ دی ۱۲۶۷

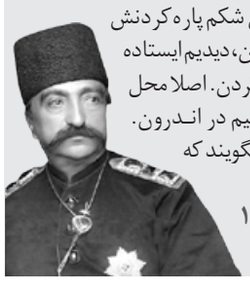

صفحه آرایی
واحد صفحه‌آرایی روزنامه خراسان سفارش می‌پذیرد
روزنامه مجله ویژه نامه کتاب اینفوگرافیک گرید لوگو
layout@khorasannews.com ۰۵۱۳۷۰۰۹۳۹۰

آگهی مناقصه عمومی یک مرحله ای
شماره مناقصه: ۲۰۹۹۰۰۰۲۵۷۰۰۰۰۲۳
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی خراسان شمالی در نظر دارد واگذاری مدیریتی امور نگهداری و تعمیر و راهبری تأسیسات مکانیکی و الکتریکی بیمارستان بنت الهدی بجنورد، مطابق با شرایط اسناد مناقصه در سال ۱۴۰۰–۱۳۹۹ را از طریق مناقصه عمومی و در سامانه تدارکات الکترونیک دولت به شرکتهای واجد شرایط واگذار نماید. کلیه مراحل برگزاری مناقصه از دریافت اسناد تا ارائه پیشنهاد مناقصه گران و بازگشایی پاکتها از طریق سامانه تدارکات الکترونیک دولت (ستاد) به آدرس: www.setadiran.ir انجام خواهد شد. تضمین شرکت در مناقصه مبلغ ۳۴۳,۳۲۶,۰۰۰ ریال به صورت ضمانتنامه معتبر بانکی می باشد. لازم است متقاضه گران در صورت عدم عضویت قبلی، مراحل ثبت نام در سایت مذکور و دریافت گواهی امضای الکترونیکی را جهت شرکت در مناقصه محقق سازند. اطلاعات تماس جهت انجام مراحل عضویت در سامانه: ۰۲۱۴۱۹۳۴
– و اداره کل صنعت، معدن و تجارت خراسان شمالی با شماره ۳۱۵۵۲۵۱۰ آقای مرونی.
* تاریخ انتشار مناقصه در سامانه: ۱۳۹۹/۰۷/۲۳ * مهلت دریافت اسناد مناقصه از سامانه: ۱۳۹۹/۰۷/۳۰
* سایت ویزیت: ۹۹/۰۷/۳۰ – ساعت ۱۰ صبح در محل دفتر مدیریت بیمارستان * مهلت ارائه پیشنهادات در سامانه: ۱۳۹۹/۰۸/۱۰
* زمان گشایش پیشنهادها: ۱۳۹۹/۰۸/۱۱
هزینه درج آگهی به عهده برنده مناقصه می باشد.
دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی
۹۹۰۵۵۰۴۲/

آگهی فراخوان عمومی مناقصه توسعه و بازسازی جزئی ابنیه و تأسیسات (برقی و مکانیکی)
دانشگاه بجنورد براساس اسناد مندرج در مناقصه
دانشگاه بجنورد در نظر دارد در اجرای ماده ۴۱ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و آیین نامه اجرایی مربوط نسبت به واگذاری و انجام کلیه امور خدمات توسعه و بازسازی جزئی ابنیه و تأسیسات (برقی و مکانیکی) دانشگاه در سال ۱۴۰۰- ۱۳۹۹ از طریق برگزاری مناقصه به شرکتهای دارای تجربه کافی و صلاحیت از اداره کار و امور اجتماعی اقدام نماید . لذا کلیه متقاضیان واجد شرایط می توانند جهت دریافت اسناد و تحویل اسناد مناقصه به همراه فیش واریزی به مبلغ ۵۰۰/۰۰۰ ریال به شماره حساب ۴۰۰۱۰۸۷۱۰۳۰۲۲۵۸۶ به نام درآمدهای اختصاصی نزد بانک ملی شعبه مرکزی بجنورد (شماره شبا IR ۸۶۰۱۰۰۰۰۴۰۰۱۰۸۷۱۰۳۰۲۲۵۸۶ و شناسه واریز ۲۸۶۰۸۷۱۷۹۱۲۳۳۰۰۰۰۰۰۰۰۰۹۱۱۱۵۸) به سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (www.setadiran.ir) مراجعه و اسناد مناقصه را به صورت فیزیکی نیز به دبیرخانه مرکزی دانشگاه ارسال نمایند. بدیهی است ارسال مدارک در پاسخ به این آگهی هیچ گونه حقی برای متقاضیان ایجاد نخواهد کرد . دانشگاه در رد یا قبول پیشنهادات مختارمی باشد. ضمناً هزینه درج آگهی به عهده برنده مناقصه می باشد.
مهلت زمانی دریافت اسناد مناقصه: روز چهارشنبه ساعت۰۸:۰۰صبح مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۲۳ لغایت روز یکشنبه ۱۳۹۹/۰۷/۲۷ ساعت ۱۴:۰۰
مهلت زمانی ارائه پیشنهاد ها: حداکثر تا ساعت ۱۴:۰۰ روز چهارشنبه مورخ ۱۳۹۹/۰۸/۰۷
زمان و مکان بازگشایی پیشنهادها: ساعت ۱۳:۰۰ روز شنبه مورخ ۱۳۹۹/۰۸/۱۰ در دفتر معاون اداری و مالی دانشگاه

ردیف	شرح	نحوه دریافت اسناد	مبلغ تضمین (ضمانت نامه بانکی یا واریز نقدی)	محل بازگشایی پاکت ها
۱	توسعه و بازسازی جزئی ابنیه و تأسیسات (برقی ومکانیکی) دانشگاه بجنورد	سامانه تدارکات الکترونیکی دولت	۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال (پانصد میلیون ریال) شماره حساب: ۴۰۰۱۰۸۷۱۰۶۳۷۷۵۷۳ و شناسه واریز ۹۱۱۱۲۳۳۰۰۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۹۱۰۵۳۳ به نام بانک مرکزی – سپرده دانشگاه بجنورد	بجنورد – کیلومتر ۴ جاده اسفراین – دانشگاه بجنورد دفتر معاون اداری و مالی ۰۵۸ – ۳۲۲۰ ۱۰۰۰

روابط عمومی دانشگاه بجنورد
۹۹۰۵۵۰۴۸/